

The repertoire policy of the Chernihiv Regional Puppet Theater named after O. Dovzhenko

Vladyslav Kosachenko

<https://orcid.org/0000-0002-7982-4410>

Abstract. *The study analyzes the repertoire policy of the Chernihiv Regional Puppet Theater named after O. Dovzhenko from its early years (1920s) to the present. It highlights the combination of folk tales, classical works, and contemporary Ukrainian plays, as well as organizational aspects such as the creation of new troupes, cooperation with schools, and participation in festivals. The repertoire strategy is shown to combine educational, cultural-enlightenment, and experimental functions, ensuring the theater's development and recognition.*

Keywords: *puppet theater, repertoire, performance, art, artistic work.*

Репертуарна політика Чернігівського обласного театру ляльок ім. О. Довженка

Владислав Косаченко

<https://orcid.org/0000-0002-7982-4410>

Анотація. *У дослідженні проаналізовано репертуарну політику Чернігівського обласного театру ляльок ім. О. Довженка від перших років діяльності (1920-ті) до сучасності. Висвітлено поєднання народних сюжетів, класики та сучасних українських п'єс, а також організаційні аспекти роботи театру – створення нових труп, співпраця зі школами та участь у фестивалях. Показано, що репертуарна стратегія театру поєднує виховну, культурно-просвітницьку та експериментальну функції, забезпечуючи його розвиток і визнання.*

Ключові слова: *ляльковий театр, репертуар, вистава, мистецтво, художній твір.*

Сучасний розвиток театрального мистецтва України важливо розглядати з урахуванням діяльності театрів ляльок, які поєднують виховну, просвітницьку та культуротворчу функції. Чернігівський обласний театр ляльок ім. О. Довженка є прикладом поєднання традицій і новаторських пошуків, що дозволяє дослідити театральне життя регіону у XX–XXI ст.

Початок історії професійного театру ляльок у м. Чернігові пов'язаний із 1921 р., коли було створено перший професійний стаціонарний театр ляльок в Україні під керівництвом В. О. Швембергера [1].

Репертуар раннього театру ляльок був різноманітним: постановки включали традиційні народні сюжети, як-от “Комедія народного Петрушки”, казкові історії на кшталт “Червоної Шапочки”, а також класичні твори світової драматургії – наприклад, “Ревнощі Барбульє” за Ж.Б. Мольєром [2]. Такий підхід до формування репертуару свідчить про прагнення створити театр із багатовекторним репертуаром, що поєднує фольклорну традицію та класичну драматургію.

Попри мистецький потенціал, театр проіснував недовго, через від’їзд В.О. Швембергера та відсутність належної підтримки й умов для розвитку різножанрового лялькового репертуару у місті [2]. Проте цей досвід заклав підвалини для подальшого відродження театру ляльок у м. Чернігові.

Нова сторінка у формуванні професійного театру ляльок в м. Чернігові розпочалася у 1976 р., коли за наказом обласного управління культури було офіційно відкрито Чернігівський обласний театр ляльок. Театр зосередився на постановках, які зберігали баланс між класикою та сучасними дитячими п’єсами. Першою постановкою Чернігівського обласного театру ляльок у відновлений період стала казка П. Бажова “Срібне копитце”. Вибір цієї п’єси був зумовлений поєднанням ідейної спрямованості сюжету та практичної можливості реалізувати виставу мінімальними силами: для виконання ролей був потрібен лише один актор чоловічої статі – Віталій Гольцов. Прем’єра відбулася 24 листопада 1976 р. у великій залі філармонії й отримала схвальні відгуки офіційної аудиторії [3].

Водночас керівництво театру робило кроки для розширення репертуарної бази – було сформовано другу творчу групу, спрямовану на постановки українських творів. Репертуар для першої української постановки обрали відповідно до просвітницьких завдань – це була п’єса Б.Г. Юнгера “Іванко Золотокудрий” [3], яка поєднувала народний мотив і виховний потенціал.

На 1977 р. репертуар був розширений низкою нових постановок – “Червоненька квіточка” С. Аксакова, “Наш веселий Колобок” Г. Усача, “Смілива казка” А. Гайдара. Обрані твори відповідали концепції театру як освітнього простору для дітей: сюжети були легкими для сприйняття, проте не позбавленими морально-етичного навантаження.

Подальші спроби розширити творчу команду вилилися у створення третьої трупи, що розпочала свою діяльність із постановки за п’єсою Ю. Чеповецького “Ай да Мицик” і гастрольями по Росії та Білорусі з виставою “Світлофор Сфитлофорович”, а до відкриття п’ятого театрального сезону 1 листопада 1980 р., була підготована прем’єра “Василіса прекрасна” [4].

Від самого початку своєї діяльності Чернігівський обласний театр ляльок послідовно формував репертуарну політику, що поєднувала просвітницькі, патріотичні та експериментальні напрями. Зокрема, до професійного свята – Всесвітнього дня театру, започаткованого 27 березня 1961 р., колектив неодноразово готував спеціальні тематичні цикли вистав.

Так, у 1985 р. до 40-річчя Перемоги у Другій світовій війні було організовано “Тиждень героїко-патріотичних вистав”. Репертуар цього тижня виразно підкреслював виховну функцію театру: лялькова сцена презентувала казку “Військова таємниця” В. Лебедева та А. Кириловської, в якій через казковий сюжет розкривалася тема мужності й героїзму [5].

У подальшій діяльності театр неодноразово підсумовував власну творчу діяльність через репертуарні огляди й фестивалі. Так, до 30-річчя у 2006 р. театр провів акцію “Ляльковий вернісаж”, що презентувала кращі вистави з класичних і сучасних казкових сюжетів. Відкриттям акції стала “Казка про Котигорошка”, яка репрезентувала прагнення театру плекати національний компонент у репертуарі [6].

Водночас Чернігівський театр ляльок не обмежувався традиційним форматом і демонстрував відкритість до творчих експериментів. Репертуар розширювався за рахунок співпраці з міжнародними інституціями – так з’явилася постановка “Гамлет-машина” Г. Мюллера у партнерстві з Goethe-Institut в Україні. У межах проєкту Українського культурного фонду театр реалізував інклюзивну виставу “Лісове яблучко”, що увійшла до циклу “Чарівне коло”, засвідчуючи соціально значущий вектор репертуарної політики.

Сьогодні репертуар театру ляльок орієнтується не лише на дітей. З 2016 р. діє програма “Вечірня сцена”, що відкрита для дорослого глядача, де показують вистави “Гамлет-машина”, “Великий льох” за поемою Т.Г. Шевченка, “Ріка... Життя...” за творами О.П. Довженка.

Окремі постановки, до прикладу “Вовченятко з казкової торби”, створена за мотивами українських народних казок під режисурою В.В. Гольцова, неодноразово здобували дипломи та стали прикладом успішної адаптації фольклору для лялькової сцени. У 2007 р. колектив цієї вистави став лауреатом Обласної літературно-мистецької премії ім. М.М. Коцюбинського, що засвідчило високий рівень мистецької роботи та грамотну репертуарну стратегію.

У 2017 р. репертуар Чернігівського театру ляльок поповнився значущою постановкою – виставою “МИ” за мотивами творів поетів Українського Розстріляного Відродження, яку створила Рената Гафурова – керівниця та режисерка-постановниця Творчої експериментальної майстерні театру [7]. Ця

робота не лише увійшла до репертуару як оригінальний експериментальний проєкт, а й принесла колективу вагоме визнання: Р. Гафурова була удостоєна Обласної літературно-мистецької премії ім. М.М. Коцюбинського.

Наприклад, у 2018 р. вистава “Ангелик, що загубив зірку” за п’єсою Н. Шейко-Медведевої, поставлена В.В. Гольцовим здобула перемогу на I Всеукраїнському театральному фестивалі-премії “ГРА” в номінації “Краща вистава для дітей”, що засвідчило професійну майстерність чернігівських лялькарів та успішність їхньої репертуарної стратегії у сфері дитячого театального мистецтва [8].

На сучасному етапі розвитку Чернігівський обласний театр ляльок знаходиться у активному пошуку нових шляхів для розширення свого репертуару, збагачення театального колективу молодими акторами, а також відновлення постановок у форматі “Вечірньої сцени” [9].

Загалом репертуар театру на сьогодні налічує понад 40 вистав різних жанрів і форматів, однак основою традиційно залишаються постановки для дітей. Репертуарна політика театру від початку поєднувала освітній, патріотичний та експериментальний напрями. Сьогодні театр продовжує активно розвиватися, зберігаючи провідну роль у театральному житті Чернігівщини та України загалом.

Список використаних джерел

1. Студьонова Л.В. Чернігівський beau monde, або Записки бібліографа. Чернігів : Десна Поліграф, 2016. С. 94.
2. Швембергер В.О. Перший професійний театр ляльок в Україні. URL: <http://www.teatr-kukol.org.ua/uk/stranichka-istorii/112-perviy-professionalniy-teatr-v-ukraine>.
3. Архів чернігівського театру ляльок. В.И. Ващаев. Летопись Черниговского театра кукол. С. 5.
4. Архів чернігівського театру ляльок. В.И. Ващаев. Летопись Черниговского театра кукол. С. 34.
5. ДАЧО. Ф. 9018. Опис 1, Спр. 80. Міжнародний день театру. *Деснянська правда*. № 60 (17093). 27 березня 1985 р. Арк. 37.
6. 30-річний ювілей святкує Чернігівський обласний дитячий ляльковий театр ім. О. Довженка, інф. за 18 листопада 2006 року на “Національна радіокомпанія України”. [Архівовано 7 липня 2009 у Wayback Machine. URL: <http://www.nrcu.gov.ua>].
7. Респондентка М.В. Губар, завіт Чернігівського обласного театру ляльок. Матеріали з архіву Чернігівського обласного театру ляльок ім. Олександра Довженка.
8. Респондент В.В. Гольцов, головний режисер Чернігівського театру ляльок.
9. Респондентка М.В. Губар, завіт Чернігівського обласного театру ляльок. Матеріали з архіву Чернігівського обласного театру ляльок ім. Олександра Довженка.